

Svar till Gunnar Söder

Om man använder medianprincipen får man en enhet och rättvisande tolkning av en folkomröstning med flera alternativ, menar Ingemar Hansson. □

För det första är vi helt överens om att det är olämpligt att använda det aritmetiska medelvärdet eller typvärdet för att fastställa det vinnande alternativet i en folkomröstning med flera alternativ, bl a för att detta troligen skulle leda till taktikröstning. En av fördelarna med att använda medianprincipen för att utse det vinnande alternativet är att denna princip inte ger incitament till taktikröstning.

För det andra är problemet med att omröstningen har en begränsad giltighet i tiden snarast ett argument mot varje typ av folkomröstning i denna fråga. Jag känner mig inte övertygad om att detta problem är mindre om omröstningen har två i stället för flera alternativ, eller om "nej-sidan" vinner över "ja-sidan" i en omröstning med endast två alternativ.

För det tredje innebär medianprincipen att ett förslag kan vinna omröstningen även om det finns andra alternativ som får betydligt fler röster. Detta anser Gunnar Söder vara orättvist. För att närmare studera denna fråga undersöker vi en förenklad version av Söders exempel. Antag att man har en omröstning med endast alternativen 1, 4 och 7, där röstfördelningen blir 45, 7 respektive 48 procent. Medianprincipen innebär att alter-

nativ 4 vinner, eftersom minst 50 procent vill ha så mycket eller mera kärnkraft samtidigt som minst 50 procent vill ha så mycket eller mindre kärnkraft. Vid en parvis omröstning mellan tex 4 och 7 skulle alternativ 4 vinna med 52 mot 48 procent, under den rimliga förutsättningen att de väljare som helst vill ha en omedelbar avstängning av all kärnkraft föredrar alternativ 4, med relativt lite kärnkraft, framför alternativ 7, som innebär fortsatt utbyggnad. Alternativ 4 skulle analogt vinna över alternativ 1 med röstsiffrorna 55 mot 45 procent. Det förslag som vinner enligt medianprincipen skulle således vinna över alla andra förslag vid parvisa omröstningar! Jag anser det vara högst rimligt och rättvist att ett sådant förslag betraktas som vinnare i en folkomröstning med flera alternativ, även om förslaget får en relativt låg andel av rösterna. Skulle det vara mera rimligt att alternativ 1 eller 7 vinner i en omröstning med endast två alternativ, när det finns ett annat alternativ som skulle vinna över båda dessa alternativ vid parvisa omröstningar?

För det fjärde delar jag Gunnar Söders åsikt att ett val med många alternativ innebär att det blir svårare och mer kostsamt att förmedla information om alternativen, samtidigt som valet blir mer komplicerat för väljarna. Mot detta får man väga risken för att medianalternativet utsluts när antalet alternativ minskas. En rimlig avvägning ger kanske en omröstning med tre, fyra eller fem olika

alternativ, där exempelvis kravet för att ett alternativ skall ingå i omröstningen kan vara att det stöds av ett visst antal riksdagsmän eller ett visst antal namnunderskrifter.

Det väsentligaste budskapet i mitt första inlägg, nämligen att det inte är nödvändigt och knappast önskvärt att begränsa omröstningen till att gälla endast två alternativ, kvarstår dock. Man kan således mycket väl ha en omröstning med tre eller flera alternativ under den viktiga förutsättningen att det vinnande alternativet utses genom medianprincipen. Förhandlingarna om hur omröstningen skall utformas kan förmodligen också underlättas när det står klart att omröstningen inte nödvändigtvis måste begränsas till endast två alternativ.

Dagens Nyheters opinionsundersökning om kärnkraft, vars resultat publicerades den 14 oktober, är för övrigt ett

enkelt exempel på hur en omröstning med flera alternativ kan utformas. De fyra alternativen: avveckla snarast, avveckla inom 10 år, bygg ut till 12 aggregat och bygg ut utöver 12 aggregat fick 19, 24, 48 respektive 9 procent av de specificerade rösterna. Alternativet att bygga ut till 12 aggregat vinner enligt medianprincipen. Det finns då en majoritet för detta förslag jämfört med förslag om mindre kärnkraft (57 mot 43 procent), samt för detta förslag jämfört med förslag om mera kärnkraft (91 mot 9 procent). Medianprincipen ger således, enligt min mening, en enkel och mycket rimlig tolkning av en folkomröstning som ger t ex detta resultat för de fyra valda alternativen.

*Ingemar Hansson**

* Forfattaren är doktorand i nationalekonomi vid Lunds universitet